

דגשים ליום ירושלים

דגשים אלו ליום ירושלים, מבוססים בעיקר על דברים ששמעתי מרבתי¹ אך טעויות הן על אחריות בלבד ואשמח לקבל הערות למייל amiramelba@gmail.com הדברים הינם בדגש לכתה א אך ניתן לבחור ולהתאים רעיונות גם לגילאים אחרים.

בברכה, עמירם אלבה

בין יום העצמאות ליום ירושלים:

ישובה של ירושלים הינו חלק מישובה והתקדמותה של גאולת ארץ ישראל. על כן, במהלך הימים שבין יום העצמאות ליום ירושלים, ראוי שנשלב סיפורי ארץ ישראל ובניינה, גבורת לוחמים ומסירות המתישבים והעולים². באמצעות סיפורים אלו נצליח להבין את המציאות הקשה שהיתה לעומת השפע שישנו כיום (בחול ובקודש³). ותוך כדי הסיפורים נדגיש ונחיה את המסרים אשר אנו רוצים לבנות אצל הילדים:

1. הודיה לה' על כל מה שיש לנו כיום ולא היה לנו רק לא מזמן.
2. הבנת התשועה הגדולה שה' הושיע אותנו, דרך אומץ הלב והמסירות של המנהיגים והלוחמים.
3. התבוננות בקיום ההבטחות של השיבה לארצנו.
4. התבוננות במצוה היקרה של ישוב ארץ ישראל וכיבושה⁴.

המטרה בלימוד יום ירושלים:

לקראת יום ירושלים נרצה להעביר מסר חשוב נוסף – ערכה של ירושלים והציפייה לבניינה. לא נסתפק שהילד יתפעל מיופייה של ירושלים והמקדש, לא רק שידע שהיא עיר הבירה ושם נמצאת הכנסת אלא יבין את המשמעות הפנימית של העיר ירושלים⁵ ושל המקדש ומתוך כך ישמח באמת על כך שירושלים חזרה להיות בידנו ויודה לה' ויתפלל לבניינה השלם.

¹ הדברים המובאים כאן רובם מהרב חנן בן מויאל.
² הצעה זו והמסרים המובאים בפסקה זו מבוססים על דברים ששמעתי מהרב גדי שר שלום.
³ ראה בהרחבה בדגשים ליום העצמאות שהבאתי שם בהרחבה את הצעת הרב גדי להבהרת המציאות והדגשת המסרים.
⁴ עפ"י הרמב"ן בהשגות לספר המצוות מצוה ד', עיקר המצוה היא לרשת את הארץ, אמנם גם ישיבה בארץ ללא ירושה ושלטון נחשבת למצוה, אך, לפי דבריו, עם הקמת המדינה זכינו לקיים את המצוה בשלמות.
⁵ לא רק המקדש מרומם אותנו אלא ירושלים עצמה. ירושלים אינה כשאר ערי ישראל אלא יש בה קדושה עצמית ולא בכדי אנו מתפללים "לשנה הבאה בירושלים הבנויה". כאשר רגליו של אדם מגיעות לירושלים הוא כבר מתבשם מטובם של אנשי ירושלים ומקדושת המקום. אנשים מגיעים לירושלים וזוכים ללמוד בה תורה ונשאים כדי לאכול את פירות מעשר השני בירושלים. "עומדות היו רגליו בשערי ירושלים" (תודה לרב יונה גודמן על הערתו זו)

דגשים ליום ירושלים

הצעת פתיחה:

לפתוח בסידור ולחפש תפילות הקשורות לירושלים⁶ או לחילופין העלאת שמות של שירים הקשורים לירושלים. לאחר שנראה את הכמות של התפילות והשירים ננסה להבין מה יש בה בירושלים שכולם מתפללים עליה.

פתיחה נוספת אפשרית: לפתוח בשאלה מדוע יש יום ירושלים שנחגג בכל העולם ואילו יום הקמה או שחרור של מקום אחר נחגג מקסימום באותו מקום? המקדש הוא הדבר המיוחד של ירושלים, אך האם הכל הדורות ידעו זאת? לא, זה היה סוד (ראה בפיסקה הבאה).

ירושלים במהלך הדורות:

דרך ציפיית הדורות לירושלים ננסה להסביר לילדים את חשיבותה וקדושתה. קדושה זה מושג מופשט הקשה להסברה אך הציפייה והתפילות וההתרגשות של כל הדורות – הם אלו שיעבירו את המסר של הקדושה, ובפרט אם המורה עצמו מתרגש ומבין את קדושתה.

הסוד

את הציפיה נתחיל מהתקופה שקדמה לבניית המקדש, כאשר מקום המקדש היה סוד ולא הוזכר בתורה. כולם רצו לדעת אך רק יחידים ידעו והעבירו את הסוד. **אברהם** ידע שבהר המוריה – מקום העקידה ייבנה המקדש וכדבריו בסוף העקידה: "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה" (בראשית כ"ב, י"ד) ורש"י שם: פשוטו כתרגומו ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קורבנות.

יעקב ידע שהמקום שבו הוא שוכב הינו שער השמיים והבטיח שיבנה מזבח "והאבן הזאת אשר שמתה מצבה יהיה בית אלוקים" (בראשית כ"ח).

שמואל הנביא ידע והעביר את הסוד לדוד המלך. על הפסוק "וילך הוא ושמואל וישבו בניות" (שמואל אי י"ט, י"ח) אמרו חז"ל: מה ענין ניות אצל רמה אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם" (ילקוט שמעוני פרשת שופטים רמז תתקי) כלומר שעסקו במיקומו של בית המקדש.

דוד התחיל להכין ואף קנה את המקום ושלמה זכה לבנות.

⁶ תודה למורה רחל מנצור על הצעתה זו.

דגשים ליום ירושלים

תפילת שלמה

תפילת שלמה יכולה להוות בסיס רציני להבנת עניינו של המקדש וחשוב להרחיב בה. מומלץ מאוד שהמורה יעיין בפרק עצמו. נספר על תפילת שלמה עם סיום הבנייה. (ספר מלכים א פרק ח). שלמה מתפלל שכל מי שיבא למקדש ויבקש בקשות שונות – ה' ישמע את תפילתו בכל מצב, בחטא ובכל בקשה: (1) "את אשר יחטא איש... (2) בהגף עמד ישראל לפני אויב... והתפללו אליך והתחננו אליך בבית הזה ואתה תשמע השמים... (3) בהעצר שמים ולא יהיה מטר... (4) רעב כי יהיה בארץ... (5) כל תפילה כל תחינה אשר תהיה לכל האדם... (6) וגם אל הנכרי... (7) כי יצא עמך למלחמה...".

תשובת ה' לשלמה (שם, פרק ט'): "שמעתי את תפילתך ואת תחינתך אשר התחננתה לפני... לשום שמי שם עד עולם" ויחד עם זה אזהרת ה' ש"אם שוב תשובון אתם ובניכם מאחרי ולא תשמרו מצותי וחוקותי... והכרתי את ישראל מעל פני האדמה אשר נתתי להם ואת הבית אשר הקדשתי לשמי אשלח מעל פני... והבית הזה יהיה עליון כל עובר עליו ישום ושרק ואמרו על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת ולבית הזה".

ההתרגשות

הילד צריך להרגיש את ההתרגשות שלנו כאשר נספר על הזכות של המקדש שמכפר חטאים, בהבאת קרבנות. כשנספר על הזכות לראות את הכהנים שאוהבים כל כך את כל ישראל.

במקום לומר השראת שכינה שזהו מושג מופשט נוכל להסביר שכל מי שהגיע למקדש מייד הרגיש שה' משגיח ורצה להתפלל אליו, שהרי כל מי שהגיע מייד ראה את הניסים הגדולים (שהעידו על השראת השכינה). ניתן לספר על עשר הניסים שנעשו במקדש עפ"י המשנה בפרקי אבות:

"עשרה ניסים נעשו בבית המקדש: לא הפילה אישה מריח בשר הקודש, ולא הסריח בשר הקודש מעולם, ולא אירע קרי לכוהן גדול ביום הכיפורים, ולא נראה זבוב בבית המטבחים, ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, ולא כבו הגשמים את עצי המערכה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן, עומדים צפופים ומשתחוים רווחים, ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם, ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים" (פרק ה משנה ז).

כמו כן ניתן להביא את ניסים נוספים שנעשו בלחם הפנים שנשאר חם וטרי שבוע שלם ובמנורה שהנר המערבי נשאר לדלוק וכו'.

דגשים ליום ירושלים

הגלות

החורבן והצער. קרעו בגדיהם בחורבן. 70 שנות גלות בבל. אם אשכנך ירושלים (כדאי להסביר את כל הפסוק: תדבק לשוני לחיכי - הדבקת הלשון לחיך גורמת שאדם לא יכול לעשות איתה כלום). בית המקדש השני וחורבנו. התקנות של רבן יוחנן בן זכאי שלא לשכוח את ירושלים (מסכת ראש השנה פרק ד). מרד בר כוכבא (כ- 60 שנה לאחר החורבן) והחזרה לירושלים לזמן קצר אך לאחרי החורבן הגדול והשממה למשך למעלה מ- 1000 שנה. הארץ נשארה שוממה וגם הגויים לא הצליחו בה כהבטחת ה': "ושממו עליה אויבכם" (ויקרא כו, ל"ז) התפילות במשך כל הדורות לחזרה לציון. רק יחידים ניסו לעלות ולא הצליחו. רבי יהודה הלוי לפני כ- 900 שנה עלה וכנראה נדרס ליד הכותל ע"י פרש עם סוס. הרמב"ן שהגיע לארץ לפני כ- 750 שנה, מצא בירושלים 2 אחים בלבד. ירושלים עברה מכובש לכובש אך במשך שנים רבות כמעט ולא היו בה יהודים. ככל שאנו נתגעגע בעצמנו ונרגיש את החיסרון של השממה – המסר יעבור לתלמידים.

חידוש ההתישבות

קבוצות של יהודים התחילו להגיע לירושלים (ולארץ בכלל) לפני כ- 300 שנה. הן הגיעו מכל רחבי הגלות. בין הקבוצות נזכיר את רבי יהודה החסיד שעלה והתיישב בירושלים לפני 310 שנים (שנת התס"א) עם קבוצת תלמידיו, אך עם פטירתו הפתאומית התפזרו תלמידיו והערבים ששרפו את החצר שבה התחילה בניית בית כנסת, דרשו את תשלום החובות ובמשך מאה שנים לא איפשרו לאשכנזים לבא ולגור בירושלים⁷. עולים נוספים שהגיעו לארץ כתלמידי הבעש"ט (תק"ו) לא יכלו להתיישב בירושלים. גם תלמידי הגר"א שעלו לארץ מעט מאוחר יותר (תקס"ט) לא הצליחו בתחילה לגור בירושלים. לעומת זאת הספרדים שהיו לבושים בבגדים אחרים מאחיהם האשכנזים, הצליחו

⁷ הערבים דרשו את תשלום החובות מכל אשכנזי. היו מעט אשכנזים שלבשו לבוש ספרדי וכך יכלו להיות בירושלים.

דגשים ליום ירושלים

להתיישב בירושלים ולפתחה. כך הגיע רבי חיים בן עטר עם תלמידיו לירושלים (תק"ב)⁸, רבי שלום שרעבי (תק"י)⁹ ועוד.

לפני כ- 200 שנה תלמידי הגר"א מצטרפים לירושלים ומצליחים לסלק את התביעות של הערבים ולבנות בית מדרש במקום של ה"חורבה" שלא נבנתה עדיין¹⁰.

ככל שעלו עוד יהודים התחיל המקום להיות צר ולפני 150 שנה התחילה היציאה מן החומות ומסירות הנפש של האנשים לבניין ירושלים, וכדברי הגר"א שבניית הבתים בירושלים היא תהווה נדבך הכרחי בדרך לגאולה.

על השמחה המיוחדת והזכות של בניית בתים ירושלים מומלץ לספר את הסיפור "בונה ירושלים" של רבקה אליצור.

נפילת הרובע והגעגועים שוב

הקמת המדינה ונפילת הרובע ובו מקום המקדש והכותל. תושבי העיר העתיקה נלקחים בשבי.

ירושלים חצויה – 19 שנה (כולל מובלעת של הר הצופים שבמשך 19 שנה נוסעים אליה רופאים ואחיות בליווי גיפ ירדני. אנשים היו מגיעים עד הר ציון כדי להביט ולומר לילדיהם: הנה שם מאחורי... נמצא הכותל.

19 שנה של ציפייה. המתח והציפייה כאחד לפני מלחמת ששת הימים. הפחד הגדול שהערבים יזרקו את כולנו לים. להם יש הרבה יותר כלי נשק וחיילים. למצרים לבדה (בהיתה החזקה שבמדינות ערב) היה כמויות יותר גדולות משלנו, אך הערבים איימו לעשות התקפה משולבת מכל הכיוונים.

צ.ה.ל	צבאות ערב					יחסי הכוחות במלחמת ששת הימים
	מצרים	ירדן	סוריה	עיראק	מטוסים	
ישראל	450	40	120	200	מטוסים	
350	1400	300	550	630	טנקים	
800	270,000	55,000	65,000	75,000	חיילים	
264,000						

⁸ רבי חיים בן עטר המכונה אור החיים הקדוש, נולד במרוקו ועבר לאלג'יריה ולאטליה, משם לעכו ומשם לירושלים. שם הקים ישיבות ללימוד הנגלה והנסתר ונפטר פחות משנה לאחר מכן בהיותו בן 47. עלה לארץ עם שלושים מתלמידיו ובני משפחותיהם בשנת תק"א והגיע לירושלים בשנת תק"ב.

⁹ עלה מתימן ועבד כשמש בית הכנסת בישיבת המקובלים בית אל אצל רבי גדליה חיון עד לפטירתו שאז התמנה הר"ש (רבי שלמה שרעבי) כראש הישיבה ולימד תלמידים רבים.

¹⁰ בתחילה נבנה מבנה ששימש כבית מדרש ועברו עוד שנים נוספות, עד שהצליחו לבנות את בית הכנסת בתפארתו והוא נחנך בשנת תרכ"ד. נראה לענ"ד שבית הכנסת החורבה יכול לשמש כדגם חשוב לתהליכי הגאולה המורכבים ונבנים קימעא קימעא. מהקנייה ועד לחנוכת בית הכנסת. החורבן בתש"ח והחנוכה המחודשת שהתקיימה השנה שנת התש"ע.

דגשים ליום ירושלים

כיבוש ירושלים – מלחמת ששת הימים והתודה לבורא עולם

נספר על ההתקפה על שדות התעופה וחיסול מטוסי המצרים בעודם בקרקע¹¹ ומתוך ההצלחה הגדולה גם של כוחות הקרקע מול החזית המסוכנת המצרית, העברת הכוחות אל מול הירדנים שפתחו באש. הצנחנים מופנים לירושלים. הם לא היחידים¹². לאחר קרבות קשים מגיע הרגע שהם הולכים להכנס לירושלים העתיקה. הלוחמים מרגישים שהם שליחים של כל הדורות, וכל התפילות של כל הדורות מתגשמים במלחמתם על ירושלים.

דברי מוטה גור מפקד חטיבת 55 – לפני כיבוש הכותל:

**"חטיבת הצנחנים 55". ברגע זה אין טעם לשמור על קוד
בטחוני. לשחרור ירושלים לא הולכים מיספרים ברשת קשר.
מגיע לאנשים וליחידות להיקרא בשמותיהם:**

**"אל מפקדי הגדודים. אנחנו יושבים על הרכס שצופה לעיר
העתיקה ועוד מעט אנחנו עומדים להיכנס אליה - העיר
העתיקה של ירושלים שמאז כל הדורות חולמים עליה
ושואפים אליה.
אנחנו נהיה הראשונים שנכנס אליה.**

הטנקים של איתן מתקדמים משמאל ויכנסו לשער האריות.

**גדוד 28 וגדוד 21 - לנוע אל השאר.
גדוד 66 - לנוע אחריהם. לנוע, לנוע אל השער.
מסדר סיום יהיה על הרחבה למעלה. עד כאן. עבור!."**

אפשר ורצוי להראות קטעים מהסרט על מלחמת ששת הימים – כיבוש ירושלים.

¹¹ בשעה 7:45 בבוקר הגיעו בו זמנית מטוסי חיל האויר הישראלי אל 11 שדות תעופה מצריים ופוצצו בגל הראשון 197 מטוסים מצריים. בגל השני שהחל בשעה 9:34 הושמדו עוד 94 מטוסים מצריים ובגל השלישי בצהרי אותו יום הושמד כל חיל האויר הירדני וכמחצית מחיל האויר הסורי. סך הכל הושמדו 376 מטוסים ביום הראשון.
¹² הצנחנים באו מכיוון צפון דרך גבעת התחמושת. החטיבה הירושלמית הגיעה מכיוון דרום (ארמון הנציב), והגיעה גם היא לעיר העתיקה מכיוון אחר. חטיבת הראל עם טנקים ומשוריינים כבשה יעדים צפונית לירושלים וחלק מהחטיבה תיגבר את הצנחנים בכיבוש העיר העתיקה.

דגשים ליום ירושלים

רצוי לקרא כמה קטעים על ההתרגשות שאחזה בארץ ובעולם. ניתן למצא קטעים מדהימים ומרגשים בחוברת "איחוד ירושלים – מלחמת ששת הימים" בהוצאת האגף לתרבות תורנית במשרד החינוך (החוברת בשלמותה גם באתר של משרד החינוך). הקטע המצ"ב לקוח מחוברת זו:

ההתרגשות של כולם עם שחרור הכותל (קטע מרגש של קצין בגזרה הצפונית של הארץ – יהודה אריאל):

"והנה נשמע האות המיוחד של "קול ישראל". משה חובב מכריז: "הכותל בידינו, העיר העתיקה נכבשה, אף שיש פה ועוד כמה כיסי התנגדות. שידור ישיר מהכותל, כפי שנוקלט בבוקר..." עתה כולנו שומעים את מוטה גור מכריז "הר הבית בידינו!", ומיד אחר כך ברכת "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" ותקיעת שופר. שטף דמעות, החונקות את הגרון, פרץ ללא מעצור. התביישנו להביט איש בפני עמיתו, אף שידענו שכולם בוכים. מישהו פלט אנחה. כולנו נשמנו בכבודות. איש לא זז ממקומו.

איתן מלפן שנית אל ביתו. "מרים, שמעת?", והיא, מצדו השני של הקו פרצה בבכי. איתן סיפר לה, שגם כאן, במיפקדתו, כל הגברים, אף החוזקים ביותר, בוכים. הוא הבטיח להגיע עוד באותו ערב הביתה, גם אם לדקות ספורות. אחרים ביקשו אף הם למלפן הביתה.

ביקשתי רשות לנסוע הביתה, להיות עם משפחתי ברגע גדול זה. איתן הסכים, כי כל עוד לא עולים על הגולן, אין לצפות לאירועים מיוחדים בגזרה הצפונית...

הילדים פתחו לי את הדלת. בחדר הגדול, באחת הפינות, דלקה מנורה בת 30 ואמ. נשקתי לרעייתי ולילדים. הרדיו פעל כל הזמן. על פני בת-שבע ולגו דמעות ללא מעצור. הילדים התרגשו מאוד והזדהו עם אימם. עתה, בפגישה עימהם, נפרץ גם אצלי סכר הדמעות. הסברתי לילדים מה ההתרגשות עם שובנו לכותל לאחר 19 שנה, על הנס שאירע לנו, אשר בקושי מתקבל על הדעת. הוספתי, כי אל להם להתבייש בדמעות. סיפרתי להם מה התרחש בחדר המבצעים, שם ישבנו שישה מפקדים, לוחמים מנוסים וקשוחים, וכולנו בכינו.

חשבתי לעצמי, שאין מדובר ברגש הנובע מהיותנו יהודים שומרי מסורת, בני משפחה דתית; שהרי כולם "נשברו", עד אחרון היהודים, אפילו אלה המכנים את עצמם כופרים.

כעבור זמן מה, כשקיבלנו מכתבים מידידים וקרובים מחו"ל, התברר לנו כי יהודים בכל רחבי העולם הזילו דמעות. הם לא הבינו בדיוק למה, אך תפסו וחוו שדמם יהודי זורם בעורקיהם.

זו הייתה הפעם הראשונה שעמדתי על פירושו של מושג ידוע באידיש: "א פינקטעלע ייד", כלומר, "הנקודה היהודית".

מעולם לא ראינו שהיא מופיעה בהיקף כזה. היו כבר התרגשויות במיפגשים עם שארית הפליטה אחרי תום מלחמת העולם השנייה; חשנו שמחת לב הכרוכה בעצב בכ"ט בנובמבר 1947, שעה שהצביעו באו"ם על הקמת מדינה יהודית; ידענו שכמו בכל לידה, גם לידת מדינת ישראל תהיה כואבת ומבולה בדם; ראינו בקיבוץ הגליות כאן בארץ, ונימי הלב רעדו. אבל טרם ראינו דמעות שלא ניתן לעוצרן, כמעין המתגבר...

לאחר המלחמה - עלייה המונית של יהודים לכותל (במיוחד בחג שבועות של אותה שנה, שכל הירושלמים עלו ברגל אל הכותל). איזו שמחה.

אך עדיין אין מקדש. אנו מתקדמים בדרך של הגאולה ומודים לקב"ה שאנו זוכים לגדול בדור שכבר רואה את ירושלים בנוייה ויכולים לבא ולהתפלל בכותל. אומרים הלל ותפילה חגיגית ביום שחרור ירושלים ומצפים לבניינה השלם של ירושלים.

השנה גם זכינו לבניית בית הכנסת החורבה שהירדנים שרפו כאשר כבשו את הרובע.

דגשים ליום ירושלים

כאשר ייבנה המקדש נזכה להיות בשמחה גדולה של הגאולה וכל הגויים יכירו בה' ויבקשו מעם ישראל שילמד אותם לדעת את ה' "ומלאה הארץ דעה את ה'".

בית המקדש יביא לעולם כולו – שלווה ושלוש ואמונה בה'. כולם יהיו טובים יותר. אנו נצרף את תפילותינו לתפילת כל הדורות ונשיר: ובנה ירושלים ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה...

ירושלים היא עיר מקודשת לעם ישראל. גם הגויים מוזמנים לבא ולהכיר בגדולת ישראל והקב"ה, ומותר להם לבא ולהקריב קרבנות בבית המקדש. "כי ביתי בית תפילה ייקרא לכל העמים" (ישעיהו נ"ו) אך... וכאן אני מגיע לבלבולים:

דפים על יום ירושלים

בהרבה דפים המסתובבים באינטרנט וכו' - ירושלים מוצגת כעיר הקדושה לכל הדתות, יש בה מסגדים וכנסיות וכו' - לענ"ד אין שום עניין לבלבל את המוח הטהור של הילדים. נכון, שאנו מכבדים כל אדם וכשעוברים ליד מקומות אלו - אינני מחנך לזרוק עליהם קליפות, אך בכל אופן אין לי עניין ללמד על הקדושה של הדתות האחרות שלצערנו מבוססות על שקר וטומאה. (בגיל מבוגר יותר כאשר מלמדים את הילדים על הדתות האחרות, בשיעורי הסטוריה וכדומה, ומסבירים את האמת והשקר שבהם, ניתן אולי להזכיר גם את השקר של המסגדים והכנסיות בירושלים אך לא בגיל צעיר. כיום ישנם מקומות, לצערנו, שכבר בגן מלמדים שירושלים קדושה לכל הדתות)¹³.

כמו כן, בהרבה דפים הכותל מוצג כמקום שמכניסים אליו פתקים בלבד וזו גישה חסרה. הגישה הראויה לענ"ד היא שהכותל הוא קודם כל, מקום שבו אנו מוזמנים לבא ולהתפלל. אפשר גם לשים פתק אך העיקר זה להתפלל מכל הלב שייבנה בית המקדש וכל מה שנרצה להוסיף ולבקש. הר הבית הוא שער השמים והתפילה שם קרובה יותר להשמע. (אפשר לתת לילדים לכתוב את התפילה שאתה רוצה לבקש כדי שתזכור לומר אותה כאשר תגיע)¹⁴.

בתפילה שנוכה ללמד את ילדי ישראל בקדושה וטהרה ונזכה לבניין המקדש במהרה.

¹³ כפי שבסוגיית ארץ ישראל נדגיש את האמת האלוהית - שה' הבטיח את הארץ לאברהם וליצחק וליעקב ולזרעם ועל כן ברור שאין לערבים שום זכות בארץ הזו ולא הם קיבלו אותה מידי הקב"ה ולא נציג בפני כותה א באופן מכיל ומכבד את עמדת הערבים על הארץ. אולי בגיל מאוחר יותר אזכיר את טענת הערבים, אך מייד אסביר איזו חוצפה שהם טוענים כך, נגד הבטחת ה'.

¹⁴ וגם אפשר לשים פתק, אך לא להפוך זאת לעיקר.